

POSTANOWIENIE

Dnia 5 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Mariusz Grzegorz Wilczyński (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku A. S.,

z udziałem B. O.,

o stwierdzenie nabycia spadku po O. O.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 5 lipca 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim z 31 grudnia 2019 r., sygn. akt I Ns 814/19:

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie w części tj. w punkcie I w której Sąd stwierdził, że gospodarstwo rolne wchodzące w skład spadku po zmarłej w dniu 7 listopada 1976 r. O. O. na podstawie ustawy nabyli N. B. w ½ części oraz B. O. w ½ części i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bielsku Podlaskim;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim postanowieniem z 31 grudnia 2019 r. w sprawie I Ns 814/19, z wniosku A. S. o stwierdzenie nabycia spadku po O. O. w punkcie I. stwierdził, że spadek po O. O. córce B. i A., zmarłej 7 listopada 1976 r. w K., posiadającej ostatnie miejsce zwykłego pobytu w W., gmina [...], na podstawie ustawy nabyli: córka N. B., córce A. i O. w ½ części, syn B. O., syn A. i O. w ½

części w tym także wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne; zaś w punkcie II stwierdził, że zainteresowani ponoszą we własnym zakresie koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

W uzasadnieniu postanowienia, sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 154 ze zm., dalej: „u.SN”), Sąd Rejonowy wskazał, że A. S. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po O. O. zmarłej 7 listopada 1976 r. w K.. Wnioskodawczyni wskazała, że do kręgu osób powołanych do dziedziczenia należą zstępni zmarłej, N. B. zmarła 16 marca 2018 r. oraz B. O. Spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu. W skład spadku po O. O. wchodziło gospodarstwo rolne położone w K. o łącznej powierzchni 4,7638 ha. Uczestnik postępowania przychylił się do wniosku.

Na rozprawie 11 grudnia 2019 r. Sąd, na podstawie zapewnienia spadkowego złożonego przez wnioskodawczynię oraz zeznań uczestnika, ustalił krąg spadkobierców oraz fakt, że N. B. bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowała w spadkowym gospodarstwie rolnym. Natomiast B. O. nie pracował w przedmiotowym gospodarstwie, nie był członkiem RSP i nie pracował w gospodarstwie RSP ani innym gospodarstwie rolnym. W tym czasie pracował zawodowo, nie miał orzeczonej grupy inwalidzkiej, zaś w chwili śmierci jego matki, jego dzieci były małoletnie.

Podstawę orzeczenia stanowiły przepisy art. 931 § 1 k.c., art. 1059 § 1 k.c. i art. 1062 § 2 k.c., w brzmieniu obowiązującym w chwili otwarcia spadku. Ponadto Sąd wskazał, że omyłkowo uznał, że drugi ze spadkobierców ustawowych B. O. winien dziedziczyć spadkowe gospodarstwo rolne. O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

W dniu 28 listopada 2022 r. Prokurator Generalny (dalej: „skarżący”), na podstawie art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a u.SN, wniósł do Sądu Najwyższego, za pośrednictwem Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim, skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim z 31 grudnia 2019 r., I Ns 814/19, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżając je w części, w której Sąd stwierdził,

iż wchodzące w skład spadku po zmarłej 7 listopada 1976 r. O. O. gospodarstwo rolne na podstawie ustawy nabyli córka N. B. w ½ części oraz syn B. O. w ½ części.

Skarżący, na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1, 2 i 3 u.SN, zarzucił zaskarżonemu postanowieniu:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 64 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 486 ze zm.). odnoszących się do prawa własności oraz prawa do dziedziczenia, a także naruszenie zasad ochrony zaufania obywateli do państwa, pewności prawa oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, zawartych w art. 2 Konstytucji RP i prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP poprzez wydanie orzeczenia stwierdzającego, iż B. O. w chwili otwarcia spadku był uprawniony z mocy ustawy do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po zmarłej 7 listopada 1976 r. matce O. O. pomimo tego, iż nie spełniał żadnego z warunków określonych do dziedziczenia gospodarstw rolnych określonych w przepisie art. 1059 k.c. (w brzmieniu obowiązującym na dzień 7 listopada 1976r);

2. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa materialnego, tj. art. 1059 pkt 1-5 k.c. (w brzmieniu obowiązującym na dzień 7 listopada 1976 r.) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie na podstawie ustalonego stanu faktycznego, iż B. O. w chwili otwarcia spadku był uprawniony z mocy ustawy do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po zmarłej [...] 1976 r. matce O. O. pomimo tego, iż nie spełniał żadnego z kryteriów ustawowych dotyczących dziedziczenia gospodarstw rolnych określonych w przywołanym powyżej przepisie art. 1059 k.c., co skutkowało nieprawidłowym przyznaniem wymienionemu ½ części wchodzącego w skład masy spadkowej gospodarstwa rolnego, zamiast stwierdzenia, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne w całości nabyła N. B., która spełniała kryteria ustawowe uprawniające ją do dziedziczenia gospodarstw rolnych w chwili otwarcia spadku;

3. sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, iż B. O. w chwili otwarcia spadku był uprawniony z mocy ustawy do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po zmarłej

7 listopada 1976 r. matce O. O. pomimo tego, iż z treści zeznań A. S., jak też B. O. wynika, iż w chwili otwarcia spadku po O. O., w spadkowym gospodarstwie pracowała jedynie N. B., zaś uczestnik postępowania pracował zawodowo oraz nie pracował w spadkowym oraz w żadnym innym gospodarstwie, nie był też trwale niezdolny do pracy, a zatem nie spełniał żadnego z warunków określonych do dziedziczenia gospodarstw rolnych określonych w przepisie art. 1059 k.c. (w brzmieniu obowiązującym na dzień 7 listopada 1976 r).

Z uwagi na powyższe Prokurator Generalny, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie I Ns 814/19, w części w której Sąd stwierdził, iż wchodzące w skład spadku po zmarłej 7 listopada 1976 r. O. O. gospodarstwo rolne na podstawie ustawy nabyli N. B. w ½ części oraz B. O. w ½ części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez stwierdzenie, iż wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne w całości nabyła N. B.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Dopuszczalność wniesienia skargi nadzwyczajnej uzależniona jest od spełnienia szeregu przesłanek ustawowych, wśród których wyróżnia się przesłanki formalne i materialne.

Przesłanki formalne odnoszą się do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi.

Stosownie do art. 89 § 1 u.SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim z 31 grudnia 2019 r., I Ns 814/19, jako orzeczenie sądu powszechnego kończące postępowanie w odniesieniu do wniosku A. S., od którego nie przysługują inne środki zaskarżenia, spełnia formalne wymagania do zakwestionowania go w drodze skargi nadzwyczajnej.

Artykuł 89 § 2 u.SN przewiduje ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej. W przedmiotowej sprawie legitymacja Prokuratora Generalnego do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie budzi wątpliwości.

Zgodnie z treścią art. 89 § 3 u.SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Zważywszy na powyższe, skarga wniesiona została w terminie określonym ustawą.

2. Przesłanki materialne skargi nadzwyczajnej określone zostały w art. 89 § 1 u.SN. Zgodnie z nim od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej), o ile (przesłanki szczególne skargi nadzwyczajnej): (1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub (2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub (3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Stosownie do powyższego, przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności ustala, czy doszło do naruszenia którejs z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. A *contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach

szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Prokurator Generalny w wywiedzionej skardze zarzucił zarówno naruszenie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, jak i przesłanek szczególnych, określonych w art. 89 § 1 pkt. 1, 2 i 3 u.SN.

3. Przechodząc do oceny przesłanek szczególnych, w pierwszej kolejności wskazać należy, że zasadny jest zarzut sprzeczności ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego (art. 89 § 1 pkt 3 u.SN).

Przepis ten daje skarżącemu możliwość kwestionowania prawidłowości dokonanej oceny materiału dowodowego przez sąd dokonujący ustaleń stanowiących faktyczną podstawę rozstrzygnięcia. Zarzut ten można podnieść tylko wtedy, gdy zebrany w sprawie, zakończony prawomocnym orzeczeniem, materiał dowodowy prowadzi do innych wniosków w zakresie ustaleń faktycznych niż te, które stały się podstawą orzekania sądu. Przedmiotem skargi nadzwyczajnej mogą być w tym przypadku błędy w ocenie i interpretacji materiału dowodowego zebranego w sprawie, co obejmuje zarówno błąd wadliwej ewaluacji, a zatem nieprawidłowej oceny materiału dowodowego i nieprawidłowego wyciągnięcia z niego wniosków oraz błąd braku, który polega na błędnie lub w sposób niepełny przyjętych ustaleniach, poprzez pominięcie określonych faktów wynikających z materiału dowodowego, przy czym błędy te muszą prowadzić do oczywistej sprzeczności w odniesieniu do istotnych ustaleń (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20, 17 grudnia 2020 r., I NSNc 9/20). Kognicja Sądu Najwyższego w tym zakresie ogranicza się przy tym do weryfikacji tego, czy ustalenia poczynione przez sąd znajdują oparcie w treści zgromadzonego materiału dowodowego.

W realiach przedmiotowej sprawy Sąd Rejonowy na rozprawie 11 grudnia 2019 r. dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych co do uczestnika B. O.. Uczestnik przed otwarciem spadku nie pracował w spadkowym gospodarstwie rolnym, nie był członkiem RSP i nie pracował w gospodarstwie RSP, ani innym gospodarstwie rolnym, w tym czasie pracował zawodowo. Nie miał także orzeczonej grupy inwalidzkiej. Niemniej jednak Sąd dokonał nieprawidłowej oceny tak ustalonego stanu faktycznego i wyciągnął nieprawidłowe wnioski uznając, że

uczestnik był uprawniony z mocy ustawy do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po zmarłej 7 listopada 1976 r. matce O. O.. Jednocześnie Sąd przyznał, że omyłkowo uznał, że drugi ze spadkobierców ustawowych B. O. winien dziedziczyć spadkowe gospodarstwo rolne. Tym samym Sąd Najwyższy uznał, że zrealizowała się przesłanka art. 89 § 1 pkt 3 u.SN.

4. Przechodząc do zarzutu rażącego naruszenia prawa materialnego tj. art. 1059 pkt 1-5 k.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień 7 listopada 1976 r. Sąd Najwyższy wskazuje, że zgodnie z art. 95 pkt 1 u.SN w zakresie nieregulowanym przepisami ustawy o Sądzie Najwyższym do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz 398⁹.

Tak wąskie określenie przepisów dotyczących skargi kasacyjnej, które nie znajdują zastosowania w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej oraz postępowania w sprawie tej skargi, nie pozostawia wątpliwości, że pozostałe przepisy dotyczące skargi kasacyjnej znajdują zastosowanie.

W pierwszej kolejności wskazać należy art. 398⁴ § 1 k.p.c. określający wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej, jako szczególnego środka odwoławczego. Zgodnie z nimi skarga nadzwyczajna powinna zawierać: (1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części; (2) przytoczenie podstaw skargi nadzwyczajnej i ich uzasadnienie; (3) wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żadanego uchylenia i zmiany.

Podkreślając, szczególnie istotny z punktu widzenia niniejszego postępowania w zakresie skargi nadzwyczajnej, obowiązek przytoczenia podstaw skargi nadzwyczajnej i ich uzasadnienia wskazać należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, obowiązek ten obejmuje wskazanie przepisu, który zdaniem skarżącego został naruszony, z oznaczeniem konkretnej jednostki redakcyjnej aktu normatywnego, czyli artykułu, a także, jeśli występują, pomniejszych jednostek redakcyjnych (z wielu zob.: wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2022 r., I NKRS 14/22; postanowienia Sądu Najwyższego z: 29 maja 2019 r., II UK 217/18; 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; 26 marca 1997 r.,

II CKN 63/97). Jednocześnie należy mieć na uwadze, że „[p]owoływane w kasacji liczne przepisy prawa, których naruszenia w żadnej mierze się w niej nie uzasadnia, stanowią pozór podstawy kasacyjnej (...) i nie mogą być przedmiotem merytorycznej oceny ze strony Sądu Najwyższego” (wyrok Sądu Najwyższego z 20 lipca 2000 r., I PKN 741/99). Przytoczenie podstawy skargi nadzwyczajnej musi być precyzyjne, gdyż z uwagi na zwiążanie sądu granicami podstaw skargi Sąd Najwyższy uwzględnia tylko te przepisy, które zostały wyraźnie wskazane w skardze nadzwyczajnej jako naruszone. Jednocześnie, zważywszy na okoliczność, że ustawowy opis podstaw skargi nadzwyczajnej ma charakter abstrakcyjny i syntetyczny, skarżący powinien je sprecyzować w części motywacyjnej skargi, łącząc z realiami konkretnej sprawy, w której wydano zaskarżone orzeczenie.

Przekładając powyższe na realia rozpatrywanej skargi nadzwyczajnej wskazać należy, że Prokurator Generalny przytaczając podstawy (przesłanki) szczególne skargi nadzwyczajnej wskazał także art. 89 § 1 pkt 2 u.SN. W ramach tej podstawy skarżący wskazał na naruszenie w sposób rażący art. 1059 pkt 1-5 k.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień 7 listopada 1976 r. Zważyć jednocześnie należy, że przepis art. 1059 k.c. w dacie otwarcia spadku po O. O. (7 listopada 1976 r.) zawierał dwie jednostki redakcyjne, zawarte w dwóch paragrafach, a ponadto w paragrafie 1 pięć punktów.

Z powyższych względów zarzut ten, jako niespełniający wymogów ustawowych, nie może zostać rozpoznany przez Sąd Najwyższy.

5. Przechodząc do oceny przesłanki szczególnej z art. 89 § 1 pkt 1, wskazać należy, że skarżący wiąże jej zaistnienie z naruszeniem zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 64 Konstytucji RP, odnoszących się do prawa własności oraz prawa do dziedziczenia, a także naruszeniem zasad ochrony zaufania obywateli do państwa, pewności prawa oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, zawartych w art. 2 Konstytucji i prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Analiza części motywacyjnej skargi nadzwyczajnej wskazuje, że w powyższym zakresie kluczowy dla skarżącego jest zarzut naruszenia art. 64 Konstytucji RP. Zauważyć w związku z tym należy, że sposób sformułowania wskazanego zarzutu dotknięty jest wadą opisaną w poprzednim punkcie. Artykuł 64 Konstytucji obejmuje bowiem trzy ustępy. Niewątpliwie rolą Sądu Najwyższego nie jest konkretyzowanie zarzutów skargi, ani też wskazywanie ich możliwej podstawy.

Z uwagi na powyższe zarzut naruszenia art. 64 Konstytucji RP nie może zostać rozpoznany.

Skarżący nie sprecyzował również zarzutu naruszenia art. 21 ust. 1 Konstytucji RP. W części motywacyjnej, poza wnioskiem końcowym, znajdują się wyłącznie dwa nawiązania do wskazanego przepisu: „jednocześnie jego uchylenie jest niezbędne dla zapewnienia zgodności tego orzeczenia z zasadami demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności prawa do dziedziczenia zagwarantowanego w art. 21 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (k. 16), oraz: „Sąd orzekający zobowiązany był do respektowania zasad konstytucyjnych oraz chronionych konstytucyjnie wolności i praw człowieka i obywatela (...), oraz przede wszystkim prawa do dziedziczenia zagwarantowanego w art. 21 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” (k. 17). Nawiązań tych nie tylko nie można uznać za uzasadnienie zarzutu, ale można też wyrazić wątpliwość, czy nie stanowią one (w szczególności pierwsze) uzasadnienia zaistnienia w sprawie przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej.

W skardze nie został również uzasadniony zarzut naruszenia art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Zasadny natomiast pozostaje zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”, czyli organu wydającego orzeczenie w tzw. sądowym typie stosowania prawa. Jakkolwiek bowiem prawo to w pierwszym rzędzie interpretowane jest w kontekście tzw. sprawiedliwości proceduralnej, nie można tracić z pola widzenia, że przepis ten statuuje również prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. Tym samym, obok obowiązków państwa do ukształtowania odpowiedniego systemu wymiaru sprawiedliwości

oraz procedury sądowej, prawo to odnosi się także do sądowego stosowania prawa. Jak wskazuje się w doktrynie „rozpatrywanie” oznacza wszechstronne zapoznanie się ze wszystkimi aspektami sprawy, zarówno tymi dotyczącymi czynu poddanego osądowi, jak i normami prawnymi znajdującymi zastosowanie. Jednocześnie zgodnie ze standardem konstytucyjnym sprawa powinna być rozpatrzona sprawiedliwie. Nie ulega wątpliwości, że denotacja nazwy „sprawiedliwie rozpatrzenie sprawy” obejmuje m.in. działanie sądu w oparciu o obowiązujące przepisy prawa.

W związku z zarzutem naruszenia zasad ochrony zaufania obywateli do państwa, pewności prawa oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, zawartych w art. 2 Konstytucji Sąd Najwyższy przypomina, że naruszenie zasad wynikających z art. 2 Konstytucji RP nie może stanowić uzasadnionego zarzutu w ramach pierwszej podstawy szczególnej skargi nadzwyczajnej (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23).

Przed wszystkim podkreślić należy, że ustawodawca wyraźnie rozdzielił przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej od jej przesłanek szczególnych, w tym określonej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Konsekwentnie nie można przyjąć, że naruszenie zasady, o której jest mowa w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN może stanowić jednocześnie naruszenie zasady, o której mowa art. 89 § 1 *in principio* u.SN i *vice versa*. Są to dwie niezależne podstawy skargi nadzwyczajnej.

Ponadto zgodnie z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Już samo brzemienie przepisu wskazuje, że chodzi o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Zauważyć ponadto należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wywiedzione z niej zasady pochodne, zawiera się w podstawie ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Uznanie więc, że zasady te mogą stanowić podstawę szczególną skargi nadzwyczajnej rozszerzałaby nadmiernie zakres możliwych

do sformułowania zarzutów, pozwalając oprzeć skargę nadzwyczajną na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godziłaby w istotny komponent prawa do sądu (Konstytucji RP), jakim jest stabilność orzeczeń, zarazem przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi nadzwyczajnej, jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

6. W ocenie Sądu Najwyższego, w sprawie zaktualizowały się przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN. Jak słusznie wskazał skarżący z zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej wywodzona jest zasada zaufania obywatela do państwa, nazywana również zasadą lojalności państwa wobec obywatela, która z kolei łączona jest z zasadą umacniania zaufania obywateli do państwa. Adresatem wskazanej zasady są wszystkie organy państwa, zaś jej treść w ogólnym ujęciu sprowadza się do zakazu naruszania usprawiedliwionych przewidywań podmiotu prawnego co do swojej sytuacji prawnej. W demokratycznym państwie prawnym przyjmuje bowiem się, że organy władzy publicznej działają w sposób lojalny i uczciwy wobec obywateli, a także innych podmiotów. W konsekwencji, jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 24 maja 1994 r., K 1/94, przywołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, jednostka może układać swoje sprawy w przeświadczeniu, że nie będzie narażona na niekorzystne skutki prawne, których nie mogła przewidzieć w czasie podejmowania określonych decyzji, zaś podejmowane przez nią działania, zgodne z obowiązującym prawem, będą w przyszłości uznawane przez porządek prawny.

Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że podstawową funkcją zasady zaufania obywatela do państwa jest ukształtowanie relacji pomiędzy jednostką a państwem w taki sposób, aby jednostka była należycie chroniona przed arbitralnością organów państwowych (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lipca 2003 r., SK 38/01). Jednocześnie to obowiązkiem państwa i jego organów

jest stworzenie odpowiednich warunków do tego, aby obywatel ufał państwu. Nie ulega przy tym wątpliwości, że ochronie konstytucyjnej podlegać musi zaufanie obywateli nie tylko do litery prawa, ale również do sposobu jego interpretacji przyjmowanej w praktyce stosowania prawa przez organy państwa (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 9 października 2001 r., SK 8/00; 27 kwietnia 1997 r., U 11/97).

Powyższe prowadzi do wniosku, że zaskarżone orzeczenie na skutek oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, którą jednoznacznie potwierdził Sąd powszechny, a także naruszeniem konstytucyjnego prawa do sądu, powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego w zaskarżonym zakresie dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

7. Jak stanowi art. 91 § 1 zd. pierwsze u.SN, w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Przepis ten stanowi zatem podstawę do uchylenia postanowienia w zaskarżonej części i przekazania go do ponownego rozpoznania. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd I instancji przeprowadzi postępowanie dowodowe w celu ustalenia, kto spełniał wymogi dziedziczenia gospodarstwa rolnego w oparciu o przepisy obowiązujące w dacie otwarcia spadku.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił zaskarżone postanowienie w części tj. w punkcie I w której Sąd stwierdził, że gospodarstwo rolne wchodzące w skład spadku po zmarłej w dniu 7 listopada 1976 r. O. O. na podstawie ustawy nabyli córka N. B. w ½ części oraz syn B. O. w ½ części i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bielsku Podlaskim.

Jednocześnie na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[D.Z.]

[f.n]